

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2020

Nestrat' me slobodu

Na jednom „konšpiračnom“ webe som si nedávno prečítal článok, ako Stalin v čase hospodárskej krízy zachránil národ. Podstatou článku bolo opísať postup obnovy vojnou zničeného hospodárstva Sovietov. Tento prístup spočíval v tom, že v každej dedine bola ustanovená komisia, ktorá autoritatívne určovala spôsob hospodárenia domácností. Nútila ľudí produkovať potraviny a chovať zvieratá, ktoré určila. Do každého domu prišla komisia a okrem toho, čo sa tam má chovať a pestovať tiež stanovila, koľko sa má odovzdávať štátu. Neodovzdáš – väzenie. Krádež – gulag.

Za dva roky vymizol nedostatok potravín a všetci ľudia zo zemľanok sa presťahovali do modernejšieho. Celý článok vrátane väčšiny komentárov obdivuje zázrak kolektivistického a centralizovaného hospodárstva. A to je rok 2021!

Z článku som zachytil dva hlavné princípy tohto prístupu:

1. Komisia musela určiť, čo sa bude na danom dvore produkovať a čo nie. Domnievam sa však, že komisia nedokáže identifikovať najlepšiu alternatívu, čo produkovať a v akom množstve, lepšie ako ľudia, ktorí v dvore žijú a majú bezprostredný záujem na tom, aby mali čo jesť.
2. Ľudí treba nútiť pracovať a treba ich kontrolovať a hroziť potrestaním aby produkovali pre spoločnosť a aby vyprodukovali dostatočne veľa.

Ľudia sú podľa tohto naratívu leniví a hlúpi, musí sa ustanoviť komisia na predpísanie toho, čo majú hlúpi a leniví ľudia robiť. Potom musí prísť policajná zložka, ktorá kontroluje a posudzuje, či ľudia dostatok vyprodukujú a keď nie, potrestajú ich. A ešte musí existovať nápravná zložka, ktorá týchto potrestaných a uväznených ľudí, musí v gulagu naprávať.

Rozmýšľajúcemu človeku ihneď napadne, že komisie, policajti a bachari musia jesť, a že ich de facto musia užiť títo neschopní a leniví ľudia. Že keby hlúpych a lenivých ľudí nechali na pokoji, tak títo buď prežijú sami, alebo umrú. A že všetci ostatní, ktorí sa podieľali na ich kontrole a prevýchove môžu robiť niečo produktívne.

Preto záver článku, ktorý po dvoch rokoch od tohto zázračného centrálného zásahu opisuje debničky plné slaniny a rôzne iné potraviny, pôsobí vrcholne propagandisticky. Opak je však pravdou. Experimentom kolektivizácie a socializácie trpíme dodnes, myslenie ľudí bolo za takúto dlhú dobu vystavené neustálemu tlaku. Z morálneho hľadiska išlo napríklad o vyvolávaný strach, podriadenosť ľudí politickej moci, ich život v pretvárke a do určitej miery stále je neúcta k vlastníctvu a dohodám, korupcia, potlačená osobná zodpovednosť, spoliehanie sa na štát a závisť a nedôvera k podnikaniu a trhu. ¹

Propagandistické články tu s nami boli 40 rokov počas celého minulého režimu. Ako je na tom západ zle, ako trpí nedostatkom, (keď sa zistilo že nie materiálным nedostatkom, tak sa upozorňovalo na ten duchovný), atď...

Čo však prekvapí je, že po toľkých rokoch reálneho zažitia kolektivistického myslenia prejde takýto článok bez kritiky a pridá sa k mnohým fenoménom, pomaly zabúdajúcim na konanie

¹ CENTRÁLNE RIADENÉ HOSPODÁRSTVO BEZ SÚKROMNÉHO VLASTNÍCTVA, Gonda, Potočár, Kazda, v Socializmus: realita namiesto mýtov, 2020

človeka ako zodpovedného jednotlivca, ktorý sa sám rozhoduje a za svoje rozhodovanie znáša dôsledky.

Ako si niekto môže myslieť, že komisia, ktorá nepozná dvor, pôdu – t.j. nemá lokálnu znalosť, určí direktívne, čo a ako sa má chovať a pestovať? Hayek na to upozornil v eseji „Využitie znalosti v spoločnosti“. Znalosť je lokálna a rozptýlená medzi ľuďmi² ako sieť, nezávislá od IQ a centralistických tendencií jednotlivcov.

Takéto nenápadné zhadzovanie individuality človeka obracia jeho dôveru voči kolektivismu a centralizmu, ktorý sa mu odvdáča ešte väčším zasahovaním do individuálneho rozhodovania človeka. Tieto dva fenomény krúžia okolo seba ako dve navzájom sa priťahujúce hviezdy stále bližšie a bližšie, až kým nesplynú.

Sme svedkami toho, ako je čoraz viac ľudí závislých na štáte.

K tomu, aby si niekto plnil svoje megalomanské plány, sú potrebné peniaze. V minulosti bol tento fakt záchrannou brzdou. Peniaze sa vtedy nedali tak ľahko rozmnožiť. Teraz je to jednoduché.

Náš finančný systém, ktorý umožňuje rýchly presun finančných prostriedkov z budúceho zdanenia k okamžitej pripravenosti tu a teraz (jedným stlačením klávesy ENTER) vychováva ľudí na ňom závislých.

Ľudia si prestali spájať peniaze s hodnotou. Peniaze sa stali niečím, čo sa dá rýchlo a bezbolestne dodať na akékoľvek miesto bez toho, aby sa niekto zamyslel, odkiaľ a za čo prišli. Neznalosť pôvodu peňazí sa dá vypozerovať aj prostredníctvom toho, že čoraz viac ľudí zmýšľa „sociálne“. Ešte donedávna sa ľudia hanbili za to, keď boli štátu na príťaž. Stať v rade na úrade nezamestnaných bola hanba.

Dnes je šikovnosťou využívať rôzne sociálne programy, materské pre otcov popri zamestnaní a rôzne iné podpory, ktoré správny sociálny štát bez zmyslu rozdáva. Keďže neexistuje pevný mechanizmus tvorby peňazí, každý sociálny politik sľúbi a rozdáva, koľko môže.

Narativu ekonómov, že to raz budeme splácať my z našich daní, alebo naše deti, už neverí nikto. Stačí predsa zalobovať v Bruseli, a nepredstaviteľne veľké čísla, miliardy miliárd, prídu na Slovensko. Dlh je len číslo, sú krajiny s oveľa väčším dlhom ako my, a pozrite, skrachovali? Nie. Tak prečo by sme mali skrachovať my?

Prvú vlnu pandémie a následné lockdowny zvládlo zásobovanie potravinami bravúrne. V minulosti by takéto zásahy do slobody ľudí okamžite vyvolali hlad a nedostatok. Paradoxom je, že dnešné technológie sú tak vyspelé, že ľavicový socialistický mysliteľ si z pohodlia svojho domova bude môcť vypisovať svoje teórie, ktoré nebudú potrestané hladom, lebo kritická masa ľudí, ktorí pracujú a produkujú potraviny, akokoľvek je nízka, dokáže vyprodukovať toľko potravín, že nimi zasýtia aj filozofujúcu väčšinu.

Takto môžeme byť sýtení týmito teóriami bez bezprostredných dôsledkov a kolektivistické teórie môžu pomaly ovplyvňovať naše myslenie až k takým absurditám, že generácia

² Hayek, Use of Knowledge in Society, The American Economic Review. 1945

pamätajúca hlad a hrôzy vojny za mladi, začne na staré kolená nostalgicky spomínať na despotov a zločincov.

Ľudia ktorí boli za minulého režimu perzekvovaní akoby na to zabudli. Stačilo pár desaťročí, a mnohí spomínajú s nostalgiou na byty zadarmo, na to že všetci museli pracovať, že nikto nebol ani bohatý, ani chudobný. Paradoxne mi pripadá, že títo ľudia boli slobodnejší za režimu, vzdorujúci zdanlivo neporaziteľným silám so vztýčenou šijou. Teraz na staré kolená ich porazil sociálny štát. Hrdosť sa vytratila, síl už nezvýšilo, a tak sa postupne „zosocializúvajú a otupjevávajú“. Mladí marxisti plní elánu pomocou výdobytkov kapitalizmu – mobilmi a tabletmi, produkujú z teplúčka neomarxistické články.

Asi sme sa akosi stali domácimi politikmi, ktorých uplatnenie na sociálnych sieťach je závislé od počtu lajkov a pozretí. Nepokazíme nič, ak všetkým želáme veľa peňazí a žiadnu námahu.

Zdá sa, že ak sa raz začne žiť na dlh, tak sa z toho nedá dostať. Žitím na dlh spotrebujeme budúce statky a budúce dane a rozhodujeme o ich použití už teraz. V exceli by sa takáto formula zobrazila ako zacyklený vzorec. Nemôžeš predsa dnes rozhodovať o niečom, čo nadobudneš zajtra. Minulosť je nemenná, ale žitím na dlh vieme meniť budúcnosť. Rozhodujeme, že zajtrajšie záznamy v pamäti nevzniknú, alebo ak vzniknú, tak budú ovplyvnené dneškom, lebo meradlo hodnoty zajtrajších výmen – peniaze, si vyberieme dnes.

ZÁVER

Buďme pokornejší. Nie každý, kto nemá vzdelanie, je hlúpy. Nie každý kto vzdelanie má, je múdry. Nepodceňujme lokálnu znalosť jednotlivcov a vtedy aj pokúšenia miešať sa iným do životov a organizovať ich budú menšie.

Každý je zodpovedný za svoj život a za svoje rozhodnutia, za svoj príjem, a za svoje miesto v živote. V tom spočíva sloboda a je to základná premisa, ktorá vedie k mierovému spolunažívaniu veľkého množstva ľudí.